

Škody sociálního džihádu

Rozhodčí řízení čelí útokům nenávistných ochránců spotřebitelů i justičním zmatkům. Situaci snad uklidní chystaná novela

S jistou nadsázkou by se dalo říct, že podobně jako v Číně jsou lunární roky i v našich končinách pod vlivem jednoho ze dvanácti zvířat. Evropské společenství a po něm Evropská unie už pár desítek let žijí ve znamení chráněného spotřebitele. Zcela jistě to souvisí s tím, že spotřebitel, tedy obecněji zákazník, v minulosti byl a občas stále je lovnou zvěří různých reklamních lečů a všelijakých obchodních triků, z nichž některé se od prostého zločinu liší jen poměrně málo.

Snaha vést prodejce k poctivosti, respektování principu dobrých mravů a nepřipouštět značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (pochopitelně ve prospěch dodavatele) je tudíž zcela namístě. Horší je, že jako mnohokrát předtím v dějinách lidstva se tématu zmocnili ti, jejichž životním krédem a současně potřebou, totožnou s drogovou závislostí, je boj. Za něco a zejména proti něčemu. Dotyční, když zaregistrovali spotřebitele, jali se je chránit. A protože nic jiné-

ho neumějí, vnesli do řešení poměrně mnoho složitých právních problémů praktiky džihádu, vedeného mečem proti odpadlíkům nebo jinověrcům.

RYCHLOST JAKO VÝHODA

Zvlášť rozhořčená bitka probíhá v souvislosti se spotřebitelskými úvěry a rozhodcím řízením. Neříkám, že i v téhle oblasti nepodnikalo pár skoro až kriminálních týpků, ale takové se najdou v jakékoli branži. Kdo někdy kupoval ojeté auto nebo se zapletl s realitní kanceláří, mohl by vědět, o čem mluvím.

Jenže většinou jsou poskytovatelé spotřebitelských úvěrů standardní obchodní společností, stejně jako většina autobazarů nebo realitků. Standardní je i skladba těch, kteří spotřebitelský úvěr čerpají. Většina si půjčí, zaplatí, a tím to končí. S menší částí jsou problémy prostě proto, že neplatí. Což lze řešit buď soudní žalobou, anebo je-li ve smlouvě sjednána rozhodčí doložka, tak v rozhodcím řízení.

Obě cesty jsou dost podobné a obě výsledná rozhodnutí jsou v koncovce exekvovatelná. Rozhodčí řízení má ale kromě jiného výhodu v tom, že je rychlejší. Také díky tomu, že je jednostupňové. Rozdíl mezi délkou soudního řízení a řízení rozhodčího může být několik měsíců, ale i rok a více. To pokud se dlužník alespoň trochu rafinovaně brání. Rozhodovat může buď takzvaný stálý rozhodčí soud, nebo rozhodce sjednaný v rozhodčí doložce, případně ten, na kom se strany dohodly. Anglicky se mu říká appointing authority.

Stálý rozhodčí soud vzniká na základě zákona, a pokud vím, funkční u nás máme jeden. Pro rozhodce stálého rozhodčího soudu i pro jakékoli další rozhodce určuje zákon stejná kvalifikační pravidla. Plnoletost a přítomnost. Podle zákona je jinak postavení rozhodce a stálého rozhodčího soudu, pokud jde o práva a povinnosti, zcela identické. Kvalita rozhodce je věcí výběru.

Délka soudního řízení ve věcech, u kterých je ve zdrcující většině případů jasné, že

dlužník prostě platit nechce a jiný problém není, dovedla řadu podnikatelů v téhle branži k rozhodnutí řešit případné spory rozhodčím řízením. Na poptávku reagovala nabídka, a tak vznikly subjekty-právnícké osoby, které podle smlouvy věřitele a dlužníka fungují jako zmíněná appointing authority, tedy určí rozhodce. Dost dobře není možné dopředu sjednat konkrétního rozhodce, který někdy, třeba po třech letech, rozhodne případný spor. Po rozhodci lze žádat, aby byl plnoletý a přičetný, ne však aby byl nesmrtelný. Je tedy třeba vybírat z těch, kteří jsou k dispozici v době sporu. Kromě toho zmíněné subjekty poskytují rozhodci administrativní zázemí.

PROTICHŮDNÁ ROZHODNUTÍ

Celý systém uspokojivě fungoval, než došlo k několika excesům. Smlouvy mezi dodavatelem a spotřebitelem byly občas nastaveny hodně ostře a mám pocit, že někdy v nich ani nešlo o to, ujednat si vzájemná práva a povinnosti, ale zaplést spotřebitele do smluvního vztahu, z něhož mu vyplyne povinnost platit horentní sumy. Nejen za to, co dostal, ale různé úroky, smluvní pokuty a podobná další plnění. Zkrátka ho úplně vysát. Sjednaný rozhodce to přikryl svým rozhodnutím a došlo na exekuci.

Ochráncům spotřebitelů nelze zazlívat, že se jim tohle nelíbilo. Problém je, že se pustili do rozhodčího řízení jako takového a začali ho ostouzet jako systémový podvod. Přidali se novináři, kteří také často mají raději jasnou zprávu než pravdivou informaci, a společně zinscenovali kampaň za spravedlivější svět bez placení dluhů. Došlo to tak daleko, že některé společnosti dokonce od rozhodčí

doložky ve smlouvách ustoupily, protože nechtěly riskovat ostouzením.

Do toho soudy, včetně toho nejvyššího, začaly vydávat protichůdná rozhodnutí, pokud jde o platnost rozhodčí doložky. Naposledy plénem Nejvyššího soudu ČR rozhodlo, že pokud rozhodčí smlouva neobsahuje přímé určení rozhodce ad hoc, respektive konkrétní způsob jeho určení, a odkazuje-li na „rozhodčí řád“ vydaný právníckou osobou, která není stálým rozhodčím soudem zřízeným na základě zákona, je taková rozhodčí smlouva neplatná podle § 39 občanského zákoníku pro rozpor se zákonem.

Tím tento soud popřel své asi rok staré a úplně opačné rozhodnutí. Proč, když to může v praxi způsobit nemalé obtíže, trochu nechápu. Zákon nic o způsobu určení rozhodce neříká a appointing authority ho může určit na základě zodpovědné úvahy anebo také pomocí papouška, který tahá jména z krabice. A jasné je, že je-li výběr výběrem, tedy volbou z několika možností, pak to předpokládá existenci nějakého seznamu možností. I kdyby ho appointing authority měl mít jen v hlavě. Nicméně podle přání Nejvyššího soudu ČR o něm v rozhodčí doložce nesmí být ani zmínka. Tak holt nebude, ale nevím, jestli to stálo za ty zmatky.

DRUHÁ IDEOLOGIE

Podle mých zkušeností ze sto žalovaných dlužníků, kteří byli rozhodcem vyzváni, aby se k žalobě vyjádřili, se jich přes 90 procent vůbec neozve. Vědí své a nemají co dodat. Zbylí dříve psali, že nemají peníze, a teď rádo kvalifikovaně argumentují soudní judikaturou a dovozují, proč nemohou být sou-

zeni v rozhodčím řízení. O tom, že dluží a jak hodlají zaplatit, ani zmínka. Pikantní je, že námítky jsou dost podobné a podle dosavadních zkušeností je jako vzor poskytují rozliční podvodníci, kteří z nebohých dlužníků vyrážejí poslední peníze pod záminkou, že jim jejich ekonomický kolaps vyřeší.

Vláda předložila novelu zákona o rozhodčím řízení, z níž jasně vyplývá, že rozhodčí řízení je možné i v případech sporů ze spotřebitelských smluv. I tak se totiž bez problémů „vejdem“ do rámce směrnic EU. Novela navrhuje i další vylepšení a hlavně lze předpokládat, že pokud bude schválena, situace se uklidní a i ti nejmilitantnější odpůrci rozhodčího řízení prostě budou muset vzít na vědomí, že jde o plnohodnotný způsob řešení sporů.

Ostatně ti, kteří chtěli rozhodčí řízení zneužívat k rozličným trikům na hraně zákona a za ní, už jsou dávno někde jinde. Teď prý frčí směnky, které se trasují na nějakého oceánského vlastníka. Bude zajímavé sledovat, jestli ochránci spotřebitelů zkusí vybojovat zákaz směnek nebo co vyvedou. Škod už ale nadělali dost. Sociální citění je totiž pěkná a užitečná věc, ale prachy si za ně nekoupíš. Zato je-li páčáno nikoli formou dobrých skutků či milosrdenství, ale jako bojovná ideologie, může na dost velké prachy přijít. ●

TOMÁŠ SOKOL
advokát a předseda představenstva Společnosti pro rozhodčí řízení